

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פב.)

פרשת תולדות

חמודות' (על הרא"ש, חולין פרק כיסוי הדם אות כה) בדברי הרמב"ם, **המנחת חינוך** (מצוה כג, ו), והג"ר **שלמה הכהן** זצ"ל (הובא בשו"ת אחיעזר ח"ג סי' עג אות ד), גדר החיוב הוא מדין **'מזיק'**.

ולכן גם בכה"ג שהחוטף לא קיים בחטיפתו שום מצוה, מ"מ הוא חייב לשלם עשרה זהובים, משום שהזיק לחבירו את המצוה, [וכן מוכח ג"כ ממש"כ הש"ך (חוי"מ שם, בסוף סי"ק ד)].

אך **לדעת הט"ז** (יו"ד סי' כח, ח) **והאחיעזר** (הני"ל), גדר החיוב הוא מדין **'נהנה'**, ולכן בכה"ג שהחוטף לא קיים בחטיפתו את המצוה, אינו צריך לשלם עשרה זהובים, ואע"פ שבאמת הזיק לחבירו את המצוה מ"מ הוא פטור, כיון שלא הרויח בזה שום מצוה ולא נהנה מאומה ע"י חטיפתו, - **וע"ע בשו"ת כת"ס** (חוי"מ סי' כו), ואכמ"ל בזה.

- ג -

והנה בנידו"ד לכא"ו יש מקום לומר, **דיעקב אבינו לא קיים את מצות כיבוד אב, במה שהאכיל את יצחק אביו בערמה, כיון שמלכתחילה הרי יצחק לא היה מעוניין, שיעקב יהיה זה שיאכילו היום, ובוודאי שלא היה מעוניין שיאכילו בערמה ע"י שייראה לפניו כעשיו.**

וא"כ לכא"ו י"ל, דאע"פ דלכא"ו יצחק נהנה במה שיעקב האכילו, וכמו שהובא ברש"י (כו, לג) שמכל טעמים שביקש יצחק לטעום במאכל הרי הוא טעם בו עיי"ש, וגם לבסוף יצחק לא התחרט על מה שבירך את יעקב, וכדכתיב (שם) **'גם ברוך יהיה'**.

אך מ"מ י"ל, דהמעשה בעצמותו לא יכול להיחשב כקיום מצות כיבוד אב, כיון שצורת המעשה לא נעשתה בצורת מצות כיבוד אב, [ולא אכפת לן במה שבתוצאה נמצא, שיעקב גרם שתבוא ליצחק הנאה במה שהאכילו ע"י הערמה הני"ל, - וע"ע בזה].

ומעתה לפי"ז י"ל, לדעת הט"ז **והאחיעזר** הני"ל שס"ל שגדר החיוב של החוטף את המצוה הוא מדין **'נהנה'**, ובכה"ג שהחוטף לא קיים בחטיפתו את המצוה, אינו צריך לשלם עשרה זהובים וכנ"ל, אי"כ לפי"ז נמצא שיעקב אבינו לא היה צריך לשלם לעשיו עשרה זהובים.

משום שאע"פ שיעקב מנע מעשיו מלקיים את מצות כיבוד אב שהייתה ראוייה לו, אך מ"מ כיון שיעקב אבינו עצמו הרי לא קיים את מצות כיבוד אב במה שהאכיל את יצחק בערמה וכנ"ל, לכן לדעתם י"ל **דיעקב הי' פטור מחיוב עשרה זהובים של החוטף את המצוה.**

ויאמר יעקב אל אביו אנכי עשו בלרף עשיתי כאָרְךָ דְּבַרְתְּ אֵלַי קוּם נָא שָׁבָה וְאָכְלָה מִצֵּידִי בְּעִבּוֹר תְּבָרְכֵנִי נִפְשֶׁךָ: ... וַיֹּאמֶר אֵתָּה זֶה בְּנִי עֲשׂו וַיֹּאמֶר אָנֹכִי: וַיֹּאמֶר הַגֵּשָׁה לִי וְאָכְלָה מִצֵּיד בְּנִי לְמַעַן תְּבָרְכֶךָ נִפְשִׁי וַיִּגֶשׁ לוֹ וַיֹּאכַל וַיָּבֵא לוֹ יַיִן וַיִּשְׁתְּ: (כו, יט-כה).

הנה יש לדון האם יעקב אבינו ע"ה הי' צריך לשלם לעשיו את הקנס של עשרה זהובים, על זה שמנע ממנו מלקיים את מצות כיבוד אב שהייתה מוטלת עליו.

שהרי עשיו הי' בדרכו להאכיל את יצחק, ויעקב קדם והאכיל את יצחק לפני שעשיו בא, ובכך מנע מעשיו מלקיים את מצות כיבוד אב שהייתה ראוייה לו לקיימה ע"פ בקשת יצחק אביו.

וא"כ לכא"ו יש מקום לומר, **דיעקב אבינו הי' צריך לשלם לעשיו עשרה זהובים, מדין החוטף את המצוה וכפי שנבאר להלן, (והיינו, כד נימא דהאבות הקדושים ע"ה קיימו גם את כל דיני הממונות והקנסות שמדרבנן, ע"י ביומא כח:).**

והוא ע"פ מה דקיי"ל בשו"ע (חוי"מ סי' שפב, א): **'מי ששחט חיה ועוף, ובא אחר וכיסה הדם שלא מדעת השוחט, חייב ליתן כמו שיראו הדיינים, - ויש מי שהורה, שהוא נתן קנס קצוב והוא עשרה זהובים, - וכן הורו, שכל המונע הבעלים מלעשות מצות עשה שהם ראויים לעשותה, וקדם אחר ועשה, משלם לבעלים עשרה זהובים, ע"כ.**

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה יש מקום לדון ולומר מכמה צדדים, **דיעקב אבינו לא הי' צריך לשלם לעשיו את העשרה זהובים, וכדלהלן.**

א. דהנה יש לחקור, בגדר החיוב של החוטף את המצוה מחבירו שחז"ל חייבוהו בעשרה זהובים, האם הם חייבו אותו משרש דין **'נהנה'**, או"ד שחייבוהו משרש דין **'מזיק'**.

והנפ"מ בגוונא שמנע מחבירו מצוה, אך החוטף לא קיים בחטיפתו שום מצוה, - דבכה"ג מצד דין **'מזיק'** שייך לחייבו, אך אין שייך לחייבו מדין **'נהנה'**.

- ב -

ועי' בקונטרס **'מים זכים'** (ח"יב סי' כח-כט) שהארכנו בזה, והעלינו שם שנחלקו בזה האחרונים, שלדעת ה'דברי

ב. ועוד יש לדון בזה, דגם לדעת הנך דס"ל שגדר החיוב של החוטף את המצוה הוא מדין 'מזיק', וגם בכ"ה"ג שהחוטף לא קיים בחטיפתו שום מצוה, מ"מ הוא חייב לשלם עשרה זהובים משום שהזיק לחיבור את המצוה וכנ"ל, **מ"מ יש להוסיף לדון מצד אחר, דבנידו"ד יעקב אבינו הי' פטור משלם לעשיו עשרה זהובים, וכדלהלן.**

דהנה קיי"ל בשו"ע (חוי"מ סי' שלה, ג), שמי ששכר פועל שיביא תפוחים לחולה, והלך הפועל והביא את התפוחים לבית החולה, ומצא שמת החולה או שהבריא וכבר אין צורך בתפוחים, הדין הוא **שצריך לשלם לפועל את כל שכרו,** עיי"ש.

ומעתה לכאור' יש מקום לומר דה"ה נמי בנידו"ד, דעשיו הרי התבקש ע"י יצחק אביו לצאת לצוד ציד, ולעשות לו מטעמים ולהביא לו לאכול, וא"כ כשעשיו עשה את מה שיצחק ביקש ממנו, י"ל דהוא שפיר קיים בזה את מצות כיבוד אב.

ואע"פ שלבסוף כשהגיע עם האוכל ליצחק התברר שיצחק כבר אכל, ושוב אין לו צורך באוכל של עשיו, אך מ"מ י"ל דעשיו קיים שפיר את מצות כיבוד אב, במה שכיבד את אביו כאשר צד ציד והכין מטעמים לכבודו.

ומעתה יש מקום לדון ולומר, דאין כל פעולה ופעולה שהבן עושה במהלך הכנת האוכל לכבוד אביו, ובהאכלת אביו בפועל, נחשבת כקיום מצות כיבוד אב נפרדת לגמרי, - אלא יש לדון **דהכל חשיבי כמצות כיבוד אב אחת ארוכה, מתחילת הכנת האוכל ועד סיום האכלת האב.**

וכד נימא הכי י"ל דיעקב אבינו לא הי' צריך לשלם לעשיו עשרה זהובים, כיון שהרי הוא לא הפסיד לעשיו שום מצוה במה שהוא האכיל את יצחק בערמה, - כיון שעשיו קיים שפיר את מצות כיבוד אב, גם כשלבסוף התברר שיצחק כבר לא הי' צריך את המטעמים של עשיו וכנ"ל.

[ואע"פ שיעקב גרם לכך שהמצוה של עשיו התקצרה, משום שהיא נגמרה מייד כאשר עשיו הביא את האוכל ליצחק, ונגמעה מעשיו האפשרות להאכיל את יצחק בפועל, - אך מ"מ יש לדון, דחייבא דעשרה זהובים הוא רק כאשר הפסיד לחיבורו מצוה שלימה, אך כאשר גרם רק להקטין לחיבורו את המצוה, אי"צ לשלם עשרה זהובים, ולכן י"ל דיעקב לא הי' צריך לשלם לעשיו עשרה זהובים].

אכן באמת יעוי' בתוס' (יבמות ו. בדי"ה שכן) שמבואר בדבריהם להדיא, שכאשר האב אמר לבנו שיביא לו גוזלות לאכול, אזי בזמן שהבן מתעסק בהכנת האוכל, מעשיו נחשבים רק כהכשר מצוה למצות כיבוד אב, - ורק בזמן שהבן מאכיל את האב בפועל, רק אז זה נחשב קיום גוף המצוה דכיבוד אב, עיי"ש.

ומעתה לדברי התוס' הנ"ל שוב י"ל, שעשיו באמת הפסיד את מצות כיבוד אב, כיון שבזמן שהוא צד ציד והכין ממנו מטעמים, הרי הוא התעסק אז רק בהכשר מצוה, וכיון שלבסוף הוא לא האכיל את יצחק, א"כ נמצא שכל טירחתי לא הועילה לו לקיים על ידה את גוף מצות כיבוד אב כלל, - [ואין זה שייך למה שהבאנו לעיל גבי הפועל שהביא תפוחים לחולה הנ"ל, דהתם חייב לשלם לו כיון שקיים שליחותו, ואכמ"ל].

וא"כ שוב י"ל, דלדעת הנך דס"ל דגדר החיוב של החוטף את המצוה הוא מדין 'מזיק' וכנ"ל, יש לדון דיעקב הי' צריך לשלם לעשיו עשרה זהובים, על כך שמנע ממנו מלקיים את מצות כיבוד אב שהייתה ראוייה לו וכנ"ל.

ג. ואמנם יש לדון בזה עוד מצד אחר, דגם לדעת הנך דס"ל דגדר החיוב של החוטף את המצוה הוא מדין 'מזיק' וכנ"ל, אך מ"מ בנידו"ד י"ל דיעקב אבינו הי' פטור משלם לעשיו את העשרה זהובים.

משום דהנה מבואר להדיא בקרא, דכוונת עשיו בהבאת האוכל לאביו לא הייתה משום שעשיו רצה שאביו יאכל וייהנה מהמטעמים שהכין לו, - אלא כוונתו הייתה רק לעשות עיסקה עם יצחק, - והיינו שיצחק יאכל את המטעמים ותמורת זאת יברך אותו.

וכך לשון הכתוב (כז, לא), 'ויעש גם הוא מטעמים ויבא לאביו ויאמר לאביו יקם אבי ויאכל מציד בנו בעבור תברכני נפשך', - ומבואר בזה להדיא, שעשיו לא אמר ליצחק שיאכל מציד בנו בכדי שיהנה וישבע מהמטעמים שהכין לו, וגם בעבור שיברכנו, - אלא עשיו אמר לאביו רק **בעבור תברכני נפשך,** ונמצא שכוונת עשיו במה שרצה להאכיל את אביו הייתה רק בכדי שהוא יקבל בתמורה את הברכות.

וא"כ נמצא שגם אילו יעקב לא הי' מאכיל את יצחק, ואז עשיו הי' מאכילו, מ"מ בין כה עשיו לא הי' מקיים בזה את מצות כיבוד אב, כיון שמי שעושה עיסקה עם אביו, ומכוין בעיסקה לשם מסחר גרידא ולא מכוין גם לשם מצות כיבוד אב, הרי הוא לא מקיים בזה כלל את מצות כיבוד אב.

[וגם לדעת הסוברים, שמי שכיבד אביו ושכח לכוין לשם מצוה מ"מ קיים את המצוה, משום דס"ל דבמצות כיבוד אב אין הכוונה למצוה מעכבת, אך מ"מ גם הם יודו, שבגוונא שעשה עיסקה עם אביו ולא כיוון גם לשם כיבוד אב, המעשה מוגדר כעיסקה רגילה בלבד, ובכה"ג לכו"ע הכוונה למצוה מעכבת, ודו"ק].

ולפי"ז נמצא שיעקב לא הפסיד לעשיו שום מצוה בכך שהוא האכיל את יצחק, וא"כ שוב י"ל דגם לדעת הנך דס"ל שגדר החיוב של החוטף את המצוה הוא מדין 'מזיק', אך מ"מ בנידו"ד יעקב לא הי' צריך לשלם לעשיו את העשרה זהובים, ודו"ק ונפלא.

[ואין להקשות לפי"ז, מדוע גם יעקב אמר ליצחק 'קום נא שבה וקבלה מצידו בעבור תברכני נפשך', ומדוע לא אמר לאביו שיאכל בכדי שיהנה וישבע מהמטעמים, וגם בעבור הברכות, - משום דיי"ל דעשיו לא הי' רגיל בדיבורים כאלו, וכיון שיעקב לא רצה שיוודע ליצחק מייד שהוא זה שעומד לפניו ולא עשיו, לכן השתדל לדבר בצורת דיבורו של עשיו.

ומ"מ לא הי' בדיבורו על העיסקה הנ"ל פגיעה ח"ו בכבודו של יצחק, כיון שהרי כיבוד אב משל אב, והבן רשאי למכור אוכל לאביו תמורת כסף או בתמורה אחרת בלא פיקפוק, ודו"ק].

להזמנת שיעורים ודרשות: 052-7155442

קו 'מים זכים': 02-633-5850

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 1515-271-55442 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM